

INDEKS KNJIGA

šava znatno niže: u bogato nijansiranim etnografskim slojevima, romantično intoniranim i egzotično viđenim, mestimice patetično iskazanim.

Tematski okvir romana je stalno vraćanje u zavičaj, u selo, u velikog grada. Roman sačinjavaju kratke i često nesrodne priče, koje su, čini se, maknadno i formalno spojene u romanesknu celinu zajedničkom lokacijom sela Provalija (negde u Bačkoj) i istoimenim ljkovima koji se javljaju kroz sve priče. Priovedni materijal je separatani, uzet na dohvat, bez čvrste unutrašnje uslovljenosti i povezanosti. Pa ipak, taj fragmentarni materijal gradi jednu celovitost pretežno pojavnog sveta.

U romanu postoje dva osnovna toka priovedanja. Prvi se odvija kroz neposredno viđenje teme, a drugi tok je naprsto preuzet iz života u obliku gotovih događaja, slike i likova.

Prvi tok, koji i preovladava u romanu, usmeren je na ponovno doživljavanje širokih, koloritnih slika detinjstva, kao i na direktno, poetsko viđenje zavičaja. Višnjić uporno, kroz čitav roman, insistira na nekom kultu vojvodanske slike i izvesnoj »poeziji predmeta«, koja, po autoru, postoji sama po себи — i u predmetu i u samom imenu predmeta. Pisac često pravi mozaike koji ne postoje u životu, jer su sastavljeni od predmeta iz različitih i nespojivih prostora i vremena.

Drugi priovedni tok nosi u себi puno anegdetskog, pričalačkog, gotovog govora kojeg su stvorili daroviti šereti-usmenjac. Višnjić ima sposobnost da apsorbuje te sadržajne, govorne i jezičke osobnosti svoga kraja, da oseti naravi, humor, da opazi groteskno — i da sve to nepogrešivo reprodukuje. U tim verističkim pasažima, ogoljenim često do životne istine, pisac se toliko distancira od materije da zanemaruje sva svoja kreativna sredstva. Neke scene, predeli i mnogi statički motivi, preneti su iz života u roman toliko autentično da baš zbog toga gube priovedačku iluziju i suggestivnost. Višnjić je toliko zaljubljen u motive bačkog podneblja da skoro religiozno veruje kako su oni poetični samim tim što postoje, kao, na primer, onaj kad pisac jednostavno nabraja »tehnologiju« svijetokolja.

U romanu nema nijednog razvijenijeg lika kojeg bismo mogli po nečemu vrednom da pamtimo, jer pisac nije ni pokušavao da »siđe« u čoveka, u onu životnu magmu koja ga iznutra osvetljava i greje. Višnjić se najčešće zadovoljava preuzimanjem ljkova i predmeta po nekim spoljnim, egzističnim osobenostima. Zato njegovi ljkovi ne poseduju dublju ni životnu ni romanesknu uredljivost. Ti ljkovi ili samo zaviju cigaru stojeći na sokaku, dok pisac pored njih prolazi, ili su samo šeretski nakrivili šešir, ili samo piju u kafani, ili se samo krebecke i aće.

Višnjićevi viđenje zavičaja je uprošćeno do te mere da, izuzev nekoliko pogodenih životnih slika i dopadljivog artizma, čitav ovaj usitnjeni, napabirčeni svet od govora, perspektiva i naturalističkih scena, iščezava onog trenutka kad završimo čitanje.

Iako je Višnjić kroz čitav roman podupirao mistifikaciju ljudi i podneblja o kom je piše, u romanu su se infiltrirali intelektualizmi koji zvuče disparatno u odnosu na osnovni ton romana. U seoskoj kafani, intelektualci iz velikog, »pametnog« grada govore o umetnosti, o poeziji, dok seljaci šepe novčanice na pevalikine sise. Seoski pop Peia nalikuje, po Višnjiću, ništa manje nego na — »balsamovanog Tutankamona«. Kobiila se zove Penelopa, kafana — Druga priroda, selo — Provalje...

Višnjić je dopadljiv po svojoj literarnoj raskomocenosti, smelosti, pleni spektrom priovedačkih glasova i visokim kvalitetom stila, jezika i intoniranja priovedne materije.

Dragomir Popnovakov

RADOMAN KORDIĆ: »PROTIVUREČJE ISTOG«

»Nolit«, Beograd, 1971.

Citajući filosofске rasprave Radomana Kordića o pitanjima postojanja i nepostojanja, pred nama oživljuje apstraktni svet pojmove hajdegerovskog egzistencijalizma, njegovog prenosnog sistema izražavanja. Filosofske kategorije koje određuju čoveka, obrazovane na pojmovnim analogijama frojdovskog raslojavanja ličnosti (*ja, nad-ja, nagonko-ja*) i splet raslojenog subjekta (*kolektivno-ja, ja, ti, slobodno-ti, svesno-ja, svetsko-ja*) koji prerasta u određeni sistem u sklopu cele knjige. Relativno teško sagledive jezičko-logicke akrobacije, živo i inventivno vođenje misli mogu da deluju strano čitaocu koji nije naviknut na filosofski subjektivizam, nego na filosofski racionalizam i objektivizam. Knjiga nije pisana sa pretenzijama nepristrasne, sa viših tački gledišta izvršene sistematizacije stvarnosti, nego pre zbog samog filosofskog razmišljanja, dvoumljenja, te pred sobom nije imala tučačenje »nesigurnosti« po svaku cenu. Pogled na svet Radomana Kordića, njegove metode, čime uneškolo protivutežu egzaktnoj naučnosti, autor je uspostavio jedan suviše određen osoben način posmatranja, izgrađen na modernim subjektivističkim pravcima. Zajedno sa autorom, ali ne i na isti način, već sa odgovarajućim individualnim načinom gledanja, pažljivo pratim borbu, koprcanje, višeznačni i višestruko bitan poraz, i puteve trijumfa misli. Česta pitanja, pretpostavke i sasvim subjektivna ispitivanja daju tekstu visok stepen induktivnosti: »Ubijam li sebe u svakoj svojoj predstavi, jesam li zločinac protiv subjekta, svoga Ja, kad tu predstavu u kojoj sam već ubijen iznova ubijam ovim promišljanjem umesto življenu, znanjem te zamene, jesam li mrtat u svakoj reči koju izgovaram kao dešavanje života, zbiva li se to jedan živi mrtvac reči gonjen istom onom ubilačkom mržnjom zbog koje sam se uvukao u predstavljanje života, zbog koje sam svet njime odenuo?«. Ovaj tonalitet koji doseže ton babiljskih kazivanja, rastvara njegove točke misli, obojene religioznim egzistencijalizmom, do pesničke isповesti. Različno od principa i teorija pristupa koje su se odozgle u filosofskoj literaturi srednje i istočne Evrope, zasnivajući se na filosofskim tradicijama koje su izdizale *ja* u centralnu kategoriju, Radoman Kordić razvija i usavršava — shodno svom sopstvenom viđenju — sistem odnosa pojedinaca i okoline.

Laslo Garai

MIRKO MAGARAŠEVIĆ: »POVORKE TROUGLA 1999«

»Prosvesna«, Beograd, 1971.

Okrenut kritički prema fenomenima savremene civilizacije, Magarašević sagledava sudbinu današnjeg i budućeg čoveka bez imalo optimizma, čoveka pritisnutog i otutanog u jednom totalitarnom i nehumanom, tehnološki determinisanom ambijentu. Njegova slika sveta je oprečna ostvarenjima masovne kulture; on satirično intoniranim jezikom razotkriva realitet i ambijent osiromašenog i pasivnog čoveka, čoveka koji se predaje, jer je osuđen na maksimalnu uklopljenost i automatizaciju. Čovek se sve više prepusta igri u kojoj ima sve manje šansi za spasenje, za sopstvenu sudbinu, pred mogućnošću da bude neostvaren kao ljudsko biće.

»Zar ne vidiš, zar ne osećaš (?): nikog nije briga za čim tvoj glas trepti i zvoni. Ti više zaista nemaš nikakvih »prava« nisi ni »ličnost« ni »pojedinac...« ti si ni s tarija.«

Moglo bi se reći da ciničan duh prožima raspoloženje pesnika; no on, ne prepuna

MIROSLAV JOSIĆ VIŠNJIĆ: »ČEŠKA ŠKOLA«
»Prosvesna«, Beograd, 1971.

U svom prvom romanu *Češka škola*, Miroslav Josić Višnjić slika selo bačkog podneblja kroz šarenu smotru pejzaža, lokalnog govora, naravi malih ljudi, njihovih sitnih strasti, i ačenja videlenih pretežno spolja i letimično, u namerno izdvojenim humornim, grotesknim i drastično-naturalističkim scenama.

Višnjićev roman ne zahvata imantne probleme života, niti sredinu i ljude u bilo kakvom vremenskom, istorijskom, socijalnom ili etičkom aspektu. Čitav roman se de-